

Udlændinge murer på livet løs i Danmark

Mureren

Medlemsblad for Landsklubben for
murere, stenhuggere og stukkatørsvende
samt Murerarbejdsmændenes
landsbrancheklub.

Nr. 4/2022 • 28. årgang • september 2022

er et fagblad for Landsklubben for murere, stenhuggere og stukkatører samt Murerarbejdsmandenes Landsbrancheklub.

Bladet udgives seks gange årligt. Næste nummer udkommer i oktober 2022. Sidste frist for indlevering af stof til næste nummer er den 16. september.

Stof der ønskes optaget i Mureren skal sendes til: Fagsagen
- Den faglige PR-service
Alleen 7 A, 4180 Sorø
Tlf. 22 995 375
soren@fagsagen.dk

Stof der indsendes til bladet skal være forsynet med afsendernavn og adresse.

Redaktion
Morten Rasmussen
(ansvarshavende)
Søren Dam Nielsen

Tekst
Fagsagen
Tlf. 22 995 375

Layout
Michael Blomsterberg,
Fingerprint reklame
www.fingerprint.dk
Tlf. 23 838 420

Tryk
Jørn Thomsen Elbo, Kolding

ISSN 1395-9980
ISSN 2446-4023
(elektronisk udgave)

Mureren er FSC-certificeret og SvaneMærket.

Følg med på murerfagets egen hjemmeside:
www.3f-murer.dk

Find murerfaget på facebook

Søg på: @murerne

Jeg tænder helt af

Udlændinge, der murer de største byggerier på mindsteløn, og arbejdskraft fra den anden side af jordkloden. Vi skal have kædeansvar og markant højere mindsteløn nu

Vi ser det i hele Danmark. Social dumping i murerfaget. Danmarks største byggerier udført af alle andre end murersvende med fortrinsret til eget arbejde.

Murere ser stadig oftere nye store skandaler i deres fag: Lærepladser i Polen på byggerier med lærlingeklausurer. Systematisk snyd med løn og human trafficking - bare for at nævne nogle af skyggesiderne ved social dumping.

Som fagligt aktiv murer tænder jeg da også helt af, når Søren Pape eller andre liberale figurer udtaler, "at fagbevægelsen også må på banen i de her sager."

Det er fagforeninger, der afslører disse sager gennem godt fagligt arbejde. Som i øvrigt betales af murersvendes kontingentkroner, fordi vi er nødt til at beskytte vores overenskomst.

Forkert at åbne sluserne

Med de udfordringer vi allerede står med lige nu, er det helt forkert af politikerne at åbne sluserne for flere udlændinge. Det er helt forkert at sænke beløbsgrænsen, så arbejdsgiverne kan hente billig arbejdskraft på den anden side af jordkloden. Det vil presse

danske lønmodtagere yderligere på løn og arbejdsforhold. Det vil gå hårdt ud over de danske lønmodtagere. Det kan politikerne ikke være bekendt.

"Der er massivt behov for, at vi kollektivt står sammen med en stålsat vilje til at gå hele vejen"

Daniel Dines Rasmussen

Værn mod social dumping

Det er kun rimeligt, at vi i vores overenskomst ved OK23 får værn mod social dumping. Der er massivt behov for, at vi kollektivt står sammen med en stålsat vilje til at gå hele vejen. For med åbne sluser for flere udlændinge, hvad vil der så ske, når vi står overfor en økonomisk nedtur pga. inflation mm? De vil teste os af med systematisk overarbejde, der medfører en ugentlig arbejdstid på 42 timer. De vil ansætte billigere udenlandsk arbejdskraft som afregnes til mindstelønnen.

Vi må gå hele vejen

Vi vil ikke længere acceptere social dumping i egne overenskomster. Derfor må vi kræve kædeansvar og en markant højere mindsteløn. Det er de krav, som må vægtes højest ved overenskomstforhandlingerne, og som vi er nødt til at gå hele vejen for.

Af Daniel Dines Rasmussen, formand for 3F Midt & Østsjælland

Stor donation til restaureringsuddannelse

Halv mio. kr. skal bl.a. bruges til at opnå ekspertise i at restaurere bygninger i perioden fra 1900 til 1960'erne.

Foreningen Plan Danmark har uddelt kr. 520.000 til videreudvikling af restaureringsuddannelsen på EUC Nord.

Murerfaglærer Finn Pedersen fra EUC Nord, som underviser på restaureringsuddannelsen, glæder sig over muligheden for at udvikle og forbedre restaureringsuddannelsen med vitaminindsprøjtningen:

- Nu får vi ressourcer til at komme udenfor skolen og hente viden, kompetencer og inspiration. Desuden har vi et stykke tid gået med et ønske om at sætte fuld fokus på restaurering/transformation af bygninger fra omkring 1900-tallet og frem til typehusene fra 60-70'erne da byggeriet for alvor blev industrialiseret. I den forbindelse skal der udvikles nyt undervisningsmateriale. Det får vi også muskler til nu, siger Finn Pedersen.

Derudover skal pengene gå til indkøb af materialer og værktøj til bl.a. murerne.

Der skal også indkøbes specialmaterialer til især tømrer- og murerdelen på restaureringsuddannelsen. Det drejer sig fx om dyre formsten og andre særlige materialer. På ønskelisten er også forskelligt værktøj, som måske ikke engang findes pt., men skal fremstilles eller måske skaffes hjem fra udlandet.

Store smil på læberne hos to af underviserne på restaureringsuddannelsen ovenpå modtagelsen af donationen. Murerfaglærer Finn Pedersen (t.v.) og Peter Kaae Muhlig (tømrer).

I Danmark skal man betale skat og efterleve arbejdsmiljøloven

Den fælles myndighedsindsats mod social dumping fejrer ti år, og dele af den skal nu fornyes

I 2012 blev den fælles myndighedsindsats mod social dumping etableret. Indsatsen mellem Arbejdstilsynet, Skattestyrelsen og politiet kører fortsat i dag ti år senere, og det med den højeste bevilling nogensinde.

Sammen gennemfører Arbejdstilsynet, Skattestyrelsen og politiet hvert år fællesaktioner på arbejdspladser, hvor der er mistanke om social dumping, brug af illegal arbejdskraft og snyd med skat og moms. Det gælder

fx på byggepladser, i landbruget, på gartnerier samt inden for rengørings- og restaurationsbranchen.

Knap 10.800 arbejdsmiljørektioner og mere end 1,5 mia. kr. til statskassen er det blevet til gennem årene.

En arbejdsmiljøaftale fra 2019, som sikrede særbevillinger til en indsats mod social dumping, skal fornyes i forbindelse med finansloven for 2023. Desuden ønsker regeringen at skærpe kontrollen med grov udnyttelse af udenlandske arbejdstagere og migranter.

Udlændinge murer på livet løs på Sjælland

Siden Valentin Andersen begyndte at tjekke byggepladser på Sjælland for udenlandsk arbejdskraft, er sagerne væltet frem

Sjælland og social dumping var indtil for nylig som to magnetiske pluspoler: Umulige at forbinde med hinanden. Det er slut nu. For efter at Valentin Andersen er blevet ansat i 3F Midt & Østsjælland for udelukkende at løfte gulvtæpper og opsnuse udlændinge, er sagerne væltet frem i dagens lys.

- Jeg har indkaldt til mere end 30 48-timers-møder. Jeg har fundet så mange udenlandske byggearbejdere på Sjælland, at 3F Byggegruppen har sagt til mig, at jeg skal tage den lidt med ro. De kan ikke følge med, siger Valentin Andersen med et bredt smil.

- Det er helt tydeligt, at nu hvor der er kræfter fri til udelukkende at

køre og opsnape social dumping, så kommer der flere sager frem, lyder det let underspillt fra én af 3F Byggegruppens konsulenter for social dumping, Michael Severinsen.

Polakker og rumænere

Alene i Sorø, som med 8.000 indbyggere må siges at være en mindre sjællandsk provinsby, har Valentin Andersen trevlet to ikke helt små sager op.

I Sorø Søpark er man ved at opføre 64 boliger i fem punkthuse. Det har formentlig været planen, at polske byggearbejdere skulle stå for opmuringen. På det seneste er der kommet et dansk murersjak på

Julie Michelsen og Anders Kiellberg, to murere fra Korsør, tippede 3F om, at udlændinge var begyndt at mure på byggepladsen på Katrinelystvej i Sorø.

pladsen. Men i maj var det polakker, der murede og rumænere, som stod for at lave gasbeton.

- De polske arbejdere siger, at de får 200 kr. i timen. Det tror vi ikke på, oplyste Valentin Andersen under et besøg på byggepladsen i maj. Udlændingene arbejder længe hver dag og i weekenden.

- Det er ikke arbejdsgiveren, der presser dem, siger de. De vil selv gerne arbejde meget for at tjene penge, forklarer Valentin Andersen. En måned og et 48-timers-møde senere er sagen endt i et forlig, hvor hovedentreprenøren betaler 75.000 kr.

Murere tippede 3F

På Katrinelystvej i det nordlige Sorø vokser 29 parcelhuse og 94 rækkehuse op af jorden.

- De fleste steder, jeg kommer, møder jeg litauere, der laver murerarbejde. Jeg har også set rumænere, men de giver op. De siger, at de ikke kan tjene penge på at mure, fortæller Valentin Andersen. På Katrinelystvej har 10-15 litauere været beskæftiget med at mure. En byggeleder fra Thybo Huse, der stikker hovedet ud af en bil, bekræfter, at litauerne har muret det meste. Nu gør firmaets

egne, danske murere det sidste færdigt. Litauerne er taget på ferie.

Julie Michelsen og Anders Kiellberg, to murere fra Korsør er i gang for Thybo på byggepladsen. De fortæller, hvordan der pludselig en dag dukkede to minibusser op med litauiske arbejdere.

- Vi syntes ikke, det så helt rigtigt ud, hvad der foregik, så vi ringede til Daniel (faglig sekretær, 3F Midt & Østsjælland, red.).

Arbejdet solgt igen og igen

Herefter inspicerede Valentin Andersen byggepladsen og indkaldte til 48-timers-møde. Han kunne bl.a. konstatere, at det litauiske firma Startland, hvor litauerne var ansat, var hyret af firmaet JH Byg, som på sin side havde en kontrakt med MLI Entreprise. Sidstnævnte stod for murerentreprisen som underentreprenør til Thybo Huse. Hvordan kan man sælge en opgave så mange gange og stadig tjene penge på den?

Til Valentin Andersens store glæde er denne sag endt med, at det litauiske firma Startland har underskrevet en tiltrædelsesoverenskomst. Det betyder alt andet lige, at de litauiske kolleger nu kommer til at arbejde på danske vilkår.

Går efter hovedentreprenøren

Fremgangsmåden over for det litauiske firma er en del af en ny strategi i 3F, fortæller Valentin Andersen.

- Konceptet er, at vi går efter hovedentreprenører, som har overenskomst via én af de bærende organisationer, forklarer Valentin Andersen.

3F møder i al venlighed op på disse hovedentreprenørers byggepladser eller slår måske op i RUT-registret (register for udenlandsk virksomheder, som arbejder i Danmark, red.).

Så mange murersvende i 3F Midt & Østsjælland har anmeldt udenlandske kolleger, at afdelingen til sidst besluttede at ansætte Valentin Andersen til at lave opfølgende arbejde.

- Når vi har konstateret, at der er virksomheder på byggepladsen, som ikke har overenskomst, så siger vi til hovedentreprenøren: Prøv og hør! På den her byggeplads er der virksomheder, som du har givet arbejdet, som ikke har overenskomst. Det fungerer fint. Der er tre-fire virksomheder i mit område, som har underskrevet på en overenskomst på den måde, oplyser Valentin Andersen. Det har en svag odeur af kædeansvar over sig.

Sker det i Danmark?

Hvornår sprækker bukserne? Hvilke svigt af værdier vil vi ikke tolerere? På pladsbesøget bedyrede byggelederen i Sorø Søpark, hvor stor pris han sætter på overenskomster og ordnede forhold. Men samtidig udtrykte han en del skepsis over for, at 3F stikker snuden så langt frem. Da Valentin Andersen mødte ham første gang og gjorde ham

Polske byggearbejdere lægger mursten på Sorø Søpark - fem boligblokke på fem etager hver.

opmærksom på, at han har mødt udlændinge, der får 50 kr. i timen, troede byggelederen ikke på det.

- Sker der sådan noget i Danmark, reagerede han. Selvfølgelig skal den slags ikke ske i Danmark. Det synes pågældende byggeleder jo heller ikke.

Lever i to virkeligheder

Således oplyst bliver også hovedentreprenørers velvilje gode varme-grader højere. Valentin Andersen konkluderer stiltfærdigt, at der kan være uendeligt store forskelle på, hvad vi ved om realiteterne. Der er byggeledere, som ikke ved, at social dumping ikke er noget, vi leger. Men det er jo ikke for sjov, at 3F bruger så mange ressourcer på at opsoge byggepladser. Det kan vi godt skrive under på.

Efter rådslagning med ny faglig sekretær:

Murere beslutter at fastholde lønkrav

Akkord-taktik: Hvad er smart? Murersjak sparrer med faglig sekretær om at lande en god aftale

Murer Michael Højlund Jacobsen får stukket de polske mureres aftale i hånden af den nystartede faglige sekretær Jens Schilling-Fogh. Aftalen er identisk med den, det danske murersjak netop er blevet præsenteret for.

De polske murere, der hidtil har lagt sten på byggepladsen Sorø Søpark er – vist – på ferie, men kommer – vist – tilbage igen. I hvert fald har de danske murere indtryk af, at de skal mure en enkelt af fem blokke færdig.

Afviste akkordudspil

I sidste uge afviste de mesters akkordudspil. Nu diskuterer de næste skridt med Jens Schilling-Fogh, som med en kollegas hjælp lige akkurat har nået at sende et nyt løst prisudkast til svendene. Efter to uger på posten, som efter en kort introduktion bl.a. allerede har budt på adskillige pladsbesøg, er Jens

Schilling-Fogh ikke i tvivl om, at han får nok at se til.

Stenpris uden bindere

- Det udkast fra dig ender på 7,10 pr. sten. Og så bindere oveni, ikke, spørger murer Carsten Vinther.

- Så er vi ved at være der, bemærker murer Michael Højlund Andersen.

Sjak og sekretær bliver hurtigt enige om, at de under ingen omstændigheder skal acceptere samme tilbud som de polske kolleger.

- Vi vil helst ikke have bindere med i stenprisen, lyder det fra Carsten Vinther.

- Det er vildt, at mester ikke vil give mere på daglønstimer, kommer det fra Jens Schilling-Fogh.

- Jo, men så må han sørge for, at der ikke er nogen daglønstimer, svarer Carsten Vinther.

Er der ikke det? Altid? Lige nu mangler der overligere.

- Hvad gør I så, spørger Jens Schilling-Fogh. Jo, sjakket havde nogle liggende, så de har klaret sig indtil nu.

Skal kunne forklare det

Hvis sjakket skal have mere, end mester vil give, så skal de kunne forklare det, fortsætter nu Carsten Vinther. Jens Schilling-Fogh henviser til sin egen seneste afsluttede akkord på Køge Sygehus. Han understreger for det sammenbragte sjak fra Esbjerg, Vojens, Hobro, Stoholm og resten af Jylland:

- Men jeg kan ikke måle det op for jer. Så taber I.

Sjakket har lige fået 6,85 plus nogle tillæg i Brøndby.

- Hvad murede I med, spørger Jens Schilling-Fogh. FM5.

- Det skal I have tillæg for.

- Her er det hydraulisk.

- Det skal I sådan set også have tillæg for, gentager Schilling-Fogh.

Skal vi være tilfredse

Lommeregneren er fundet frem.

Forudsætning: 47.000 sten i en blok.

- I jeres udkast ender vi jo på 5,68, konstaterer Michael Højlund Andersen.

- Ja, men husk, at det er ren murerpris. Det er uden murerarbejdsmand. Sådan en har sjakket naturligvis. Med det i betragtning når prisen op over de syv kroner.

Murer Michael Højlund Andersen studerer udkast til akkordaftale.

Der bliver stille et øjeblik.

- Skal vi være tilfredse med prisen – inklusive bindere?

Carsten Vinther vejrer stemningen.

- Jeg har ikke muret en eneste sten i dag – kun bindere, bemærker Michael Højlund Andersen.

- Men det er vel også godt nok, hvis du bliver færdig i dag, siger Anders Riis Petersen.

Sjakket kaster et nyt blik på udkastet fra 3F.

- Jeg tror, vi skal prøve at holde fast i det. Ellers må han finde nogle andre, siger Carsten Vinther. De vender også en dagløn fra seneste job i Brøndby på 220 kr. i timen.

- Jeg er ikke kørt 300 km hjemmefra for at gå og fede den på en dagløn på 220 kr. i timen, siger Michael Højlund Andersen.

- Men vi skal passe på med datoen, tilføjer han.

- I har afvist mesters tilbud. Så er der en ny frist, oplyser Jens Schilling-Fogh. Mødet slutter med, at Vinther og Schilling-Fogh sætter sig foran den bærbare og formulerer et svar til mester: Vi fastholder vores pris. Den nye faglige sekretær har fået sin ilddåb.

Jens Schilling-Fogh glæder sig til at hjælpe sine kolleger i murerfaget. Han er ny faglig sekretær i 3F Midt & Østsjælland.

Ny murerfaglig sekretær i 3F Midt & Østsjælland:

Jeg vil skabe

FÆLLES FORSTÅELSE

Det kan være så uendeligt svært at forstå hinanden i byggebranchen. Både som ansat og i en periode som selvstændig har Jens Schilling-Fogh oplevet det.

- Det, at bygherren skælder én ud, selv om man har bygget det, der var tegnet på papiret, siger Jens Schilling-Fogh.

Han har imidlertid altid haft næse for at gøre et projekt forståeligt for bygherrer. Evnen til at få enderne til at mødes håber han at kunne få gavn af nu som nyansat faglig sekretær i 3F.

- Nu glæder jeg mig til at få udbygget min faglige indsigt og til at hjælpe min egen faggruppe, indskyder Jens Schilling-Fogh.

Han er 45 år, udlært i 2001, men startskuddet i faget var som murerarbejdsmand i '94. Pga. corona-nedlukningen er han ikke så langt med sin efteruddannelse til tillidsmand, som han gerne ville være. Det vil han bygge på i den kommende tid.

Det tager sin tid at sætte bindere i - opgaven skal regnes med i akkordaftalen.

Aha-oplevelse at høre om OK23

Mange nye mødedeltagere fik henover foråret åbnet øjnene for, hvad 3F-sammenholdet kan betyde for løn og arbejdsvilkår

**Hold dig orienteret:
tema.3f.dk/byggeok23**

Det var en aha-oplevelse for flere murersvende at deltage på ok23-møderne på Sjælland hen over foråret. Flere dukkede op til møderne, fordi murer Stefan Lønfeldt i de forudgående uger havde været frikøbt til at lave opsøgende arbejde på sjællandske byggepladser.

Her fortalte han alle, der gad lytte om, at møderne var en chance for at diskutere, hvordan man kan forbedre arbejdsvilkårene i murerbranchen i forbindelse med overenskomstforhandlingerne frem mod fornyelsen af overenskomsten i 2023 (OK23).

- Mange var ikke klar over, hvad vi forhandler om. Der var bl.a. en ung fyr fra et sjak, der havde knoklet nærmest til mindstelønnen. Han kendte ikke sine rettigheder, han vidste ikke, at det er tilladt at sige fra over for dårligt arbejdsmiljø. Det havde han ikke været vant til, fortæller Stefan Lønfeldt.

Lærerig rundtur

I det hele taget lærte Stefan Lønfeldt en hel del om sin branche ved at køre rundt på Sjælland og opspore murersvende.

- Det var en sjov oplevelse. Men også hårdt, siger han.

Mange steder ville de ikke tale med ham. Han oplevede at blive kaldt et "rødt svin". Jo tættere,

han kom på København, desto mere villige var svendene til at tage en sludder, oplevede han.

- På Sydsjælland fandt jeg næsten ingen svende. Kun mestre og "arme-og ben", bemærker Stefan Lønfeldt.

De, som godt ville tale overenskomst, nævnte især en højere mindsteløn, løn

under sygdom og kædeansvar som vigtige krav ved OK23.

- En del var også bekymrede for EU-mindstelønnen og for udenlandsk arbejdskraft. Der var også nogle, som kom ind på sammenkædningsreglerne, oplyser Stefan Lønfeldt. Dvs. at særskilte krav fra byggefagene kan have vanskeligt ved at vinde gehør i den samlede overenskomstpakke, hvor det er industrien, der svinger dirigentstokken, så andre fag må rette ind.

Flere til møderne

Med 50 procent flere murere til ok23-møderne i Slagelse og Holbæk end hvad arrangørerne havde regnet med, viste det sig at være en god investering at tage på rundtur.

Men Stefan Lønfeldt synes også, det har været en oplevelse, der har været en smule skræmmende.

- Jeg oplevede sjak, der råbte af mig. Jeg kan ikke relatere til, hvordan man kan have et problem med fagforeningen. Selv har jeg gode erfaringer med fagforeningen. Men

jeg er også oplært ude i sjak, hvor jeg har fået den viden, der skal til, og hvor jeg har mærket sammenholdet på egen krop, fortæller han.

- Jeg kan heller ikke relatere til, at

man vil være sin egen lykkes smed og gå på platformsakkorder og "nå, vi smider lige murerarbejdsmanden væk, så vi kan tjene nogle flere penge selv."

Hvorfor ikke omfangsaftale

Sådan noget som platformsakkorder stødte han på flere steder.

Stefan Lønfeldt er efter en rundtur for at fortælle om OK23-møderne tilbage ved murnoren - men han slår gerne et slag for fællesskabet i 3F igen en anden gang.

- På en byggeplads med to sjak, hvor det ene ville snakke og det andet ikke ville, skulle de mure en million sten i. Hvorfor ikke lave en omfangsaftale? Jeg hjalp det ene sjak med, hvordan man skriver en akkord, men så blev de fyret, griner og sukker Stefan Lønfeldt med et sigende træk på skuldrene.

Efter selv at have været med til alle ok23-møder for at gå foran med et godt eksempel, er Stefan Lønfeldt vendt tilbage til mursnoren. Nu i Greve, hvor sjakket har lavet en solid akkordaftale for murersvendene

og en lige så solid aftale for murerarbejdsmanden. På den måde tjener man nemlig mest.

- Det er første gang, vi prøver det. Nu har min makker og jeg nemlig været på akkordkursus i Rørvig, siger Stefan Lønfeldt.

Aftale med bivirkning

Den nuværende akkordaftale står i skærende kontrast til, hvad han også har nået at opleve efter OK23-turen. På byggeriet af Danske Bank i København får murerne en ekstra 14-dages-løn oven i den forhøjede

timeløn, hvis de er færdige med deres tildelte facade efter ti uger. Det er vel en slags akkordaftale. Men den har bl.a. den kedelige bivirkning, at murerarbejds mændene holder sig til de murere, hvor chancen for ekstra lønkroner er størst.

- I stedet for kunne man jo deles om pengene og arbejdet i en samlet omfangsaftale, anfører Stefan Lønfeldt. Det ville man formentlig ikke få mindre i lommen af i sidste ende. Men det kræver, at man står sammen - ligesom man gør i en fagforening.

Ikke op i den blå

Hvis der er mindre af murstenen, koster det mindre energi at lave den. Vesterled Teglværk har reduceret sit CO₂-udslip med 70 procent.

Huller i den blødstrogne sten er ét af de seneste skridt i den grønne omstilling hos Vesterled Teglværk, som for nylig sammen med resten af Egersund Tegl blev indlemmet i Wienerberger. Det er en teknisk svær øvelse at lave de huller. De har ellers længe været kendt fra maskinstenen. Men i den blødstrogne sten skal hullerne laves, mens leret endnu er vådt og formbart. Med snilde og snedighed har Vesterled Teglværk fundet en farbar vej.

70 procents reduktion

Farbare veje har teglværket også banet i den grovere ende af energiforbruget. Og det i en grad, så teglværket allerede i år når samme mål, som Folketinget har sat for

Danmarks grønne omstilling inden 2030. 70 procents reduktion af CO₂-forbruget.

- Vi er nok kommet til det punkt hvor det er svært at komme videre, fortæller Andreas Christensen, der er regional operational director med ansvar for alle Wienerbergers nordiske produktionssteder.

- Vi er ved at kigge på andre ting end bare den energi, der går til at brænde murstenene. Det arbejder vi meget på, tilføjer Andreas Christensen.

Mindre vægt er mindre energi

Det er her, hullerne i murstenene kommer ind i billedet. Hullerne indgår som led i den designmæssige udviklingsproces, som også er en del af den grønne omstilling. Dematerialisering, som Andreas Christensen kalder det, er et helt afgørende punkt.

- Det drejer sig dybest set om at få vægt ud af murstenene. Mindre vægt betyder, at vi kommer til at

bruge mindre energi, hvilket igen får som konsekvens, at vi udleder mindre CO₂, forklarer Andreas Christensen.

- Det har også en sidegevinst i forhold til transport, når du får vægten ud af murstenene. For murerne er lettere mursten godt for arbejdsmiljøet. Derudover betyder hullerne, at vi kan spare på råstofferne, tilføjer Andreas Christensen.

Fornemt besøg

Særligt rejsen fra traditionel, energitung industri baseret på fossile brændsler, som i rigelig grad fyrer for gråspurvenerne til energieffektiv, procesoptimerende klimaduks blandt danske teglværker var noget, der optog den fornemme delegation, som i juni lagde vejen forbi Vesterled Teglværk. Som led i Det Internationale Energiagenturs (IEA) konference om energieffektivisering i Sønderborg lagde ministre fra Australien, Frankrig, Indonesien, New Zealand, Polen og Mexico

Vesterled Teglværk har reduceret sit negative klimaaftryk med 70 procent.

å luft

samt andre beslutningstagere fra virksomheder og interesseorganisationer vejen forbi Vesterled Teglværk. I forbindelse med konferencen havde IEA udvalgt ti case-virksomheder, som de delegerede kunne besøge.

- De besøgende spurgte meget ind til den måde, biogas i Danmark fungerer på, hvor det er store, centrale og meget effektive biogas-anlæg, som via naturgasnettet forsyner aftagerne. Og at omstillingen er noget, vi har arbejdet med i de sidste 25 år var de noget overraskende over. Mange starter først rejsen nu. At vi har arbejdet målrettet med det i så mange år; at mange bække små ender med at give noget; det var noget, de kunne tage med hjem, fortæller Andreas Christensen.

Danmarks mest energieffektive Ifølge teglværket selv står Vesterled for Danmarks mest energieffektive teglproduktion. Med teglovne, der når temperaturer op til 1.000 grader gælder det om at udnytte

Direktør Andreas Christensen viser ministre fra bl.a. Australien, Frankrig, Indonesien og New Zealand og andre prominente gæster rundt på Vesterled Teglværk.

overskudsvarmen. Efter investeringer i nye ovne kan Vesterled i dag bruge varmen fra ovnene til bl.a. processen med at tørre murstenene. Desuden er en stor del af den energi, der skal bruges til opvarmningen af ovnene frembragt ved hjælp af biogas. Og den elektricitet, som teglværket bruger, stammer fra vindkraft.

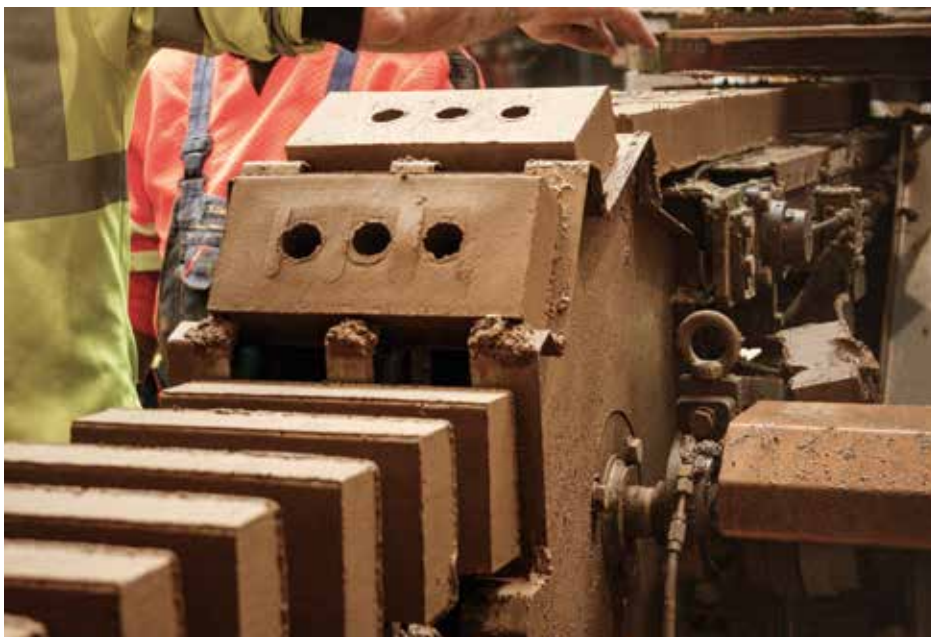
Selv om Vesterled Teglværk er nået langt og vejen mod yderligere reduktioner er mere stejl og bulet, så stopper det ikke her:

- Vores ultimative mål er at blive CO₂-neutrale, erklærer Andreas Christensen.

- Det næste, der skal ske, er, at vi skal over på el. Vi venter på teknologien. Den er der, men skal optimeres lidt, oplyser han. Men overgangen til el kommer inden for en kort årrække, anslår han.

Bedste reklame: Genbrugte mursten

Moderne mursten i nye boligkvarterer er ofte den type, som ▶

Den bløddstrøgne mursten LESS vejer mindre pga. hullerne - og udleder derfor mindre CO₂.

bliver brændt flere gange. Det koster energi.

- Altså, det er jo ikke et problem, hvis du bruger en energiform, som ikke sviner. Men det er da helt klart, at vi kigger på det hele vejen igennem. Også at mursten skal kunne genbruges 100 procent. Den bedste reklame vi kan få for vores produkter er, at de kan genanvendes. Vi er godt klar over, at det kommer

mere og mere, bemærker Andreas Christensen.

Sult og fældede skove

Valget af biogas møder ofte kritik for bl.a. at resultere i ubæredygtig fældning af skove. Biobrændsel kritiseres indimellem også for at være det samme som at "brænde mad af" - især i den nuværende situation med krig i Ukraine. Andreas

Christensen er delvist enig med kritikerne:

- Hvis du bruger landbrugsprodukter som brændsel, mens folk sultner i Afrika, kan det selvfølgelig diskuteres. Den biogas, vi bruger, har vi købt lokalt, og den stammer fra husdyrgødning fra svin og køer, siger Andreas Christensen.

Vi er fortrøstningsfulde

Over de kommende år strammes kravene til, hvor meget CO₂ bygninger må udlede i deres levetid. Andreas Christensen erkender, at kravene er en udfordring for teglværker, ligesom det er for mange andre leverandører til byggeriet.

- Det er noget, der virkelig skubber til den grønne omstilling, og hvis du ikke lever op til kravene, kan du ikke være med. Men vi kan godt håndtere det, vurderer han.

- Med alt det, vi har gang i, er vi meget, meget fortrøstningsfulde.

En af de løsninger, Andreas Christensen tror kommer i spil, er ubrændt ler.

- Det bliver nok ikke i stor stil. Men man kan bruge det, hvor det giver mening. Det bliver os, der skal rette os ind i fremtiden, det er vi godt klar over.

Mødested for kvinder med en murske

Mureruddannede Monica har stiftet Det kvindelige Murerlaug

Hun har læst videre til bygningskonstruktør, men har ikke glemt murstenene. Monica Havaleska er midt i tyverne og uddannet murer.

- Jeg bruger stadig det at jeg har været murer i dagligdagen, understreger hun.

Monica Havaleska har i en periode været ude på skoler og sætte ansigt på en kvindelig murer og fortælle om, at det kan man godt for både Boss Ladies og Erhvervsskolernes Elevorganisation. Og for at skabe

mere dialog mellem kvinder, der vælger at blive murere, har Monica Havaleska nu oprettet en Facebook-gruppe "Det kvindelige Murerlaug".

- Jeg har planer om, at vi på et tidspunkt alle sammen kan mødes og drikke en kop kaffe, siger hun. Lige nu er der en Facebook-gruppe, som man får en flyer om, når man er hunkøn og begynder på mureruddannelsen.

Monica Havaleska har været på mange skoler for at vise flaget som kvindelig murerlærling - her på Ejby Skole i 2019. Arkivfoto

Det kvindelige Murerlaug

Find Facebook-gruppen ved at søge på Det kvindelige Murerlaug på Facebook, så dukker den op.

Svende og mestre skal være skarpere på, hvad klimakravene i bygningsreglementet kommer til at betyde – fx skal de i gang med at lave livscyklusanalyser.

Murerfaglærer Geoffrey Madsen:

“Vi kan ikke bare blive ved med at gøre det, vi plejer”

Byggeriets Uddannelser er nu i gang med at gøre en del af faglærerne til grønne spydspidser, som kan vise byggebranchen vej til grøn omstilling

For at kunne leve op til de klimakrav i bygningsreglementet, som venter allerede fra 2023, skal alle byggevirksomheder kunne levere analyser af fx livstidscyklus i de byggeprojekter, de har på tegnebrættet. Det skal ske som led i ansøgningen om en byggetilladelse. Mens større aktører i byggebranchen kan opremse klimakonsekvenserne af deres byggeprojekter både forfra og bagfra i søvne, så er de mellemstore og små virksomheder dårligt nok kommet i gang med klimadokumentation.

- De små virksomheder ved ikke noget om det, siger murerfaglærer Geoffrey Madsen fra EUC Sjælland. Det ved han bl.a., fordi han som led i at uddanne sig til “grøn spydspids” har interviewet en række virksomheder.

- Jeg interviewede dem for at finde ud af, hvor de er henne.

Det viser sig, at bortset fra de helt store virksomheder, så er langt de fleste fuldstændig blanke. I forhold til at kæde klimakravene sammen med konkret dokumentation, der er de på bar bund, og det haster faktisk lidt, siger Geoffrey Madsen.

Over seks moduler uddanner Byggeriets Uddannelser nu en række faglærere til grønne spydspidser. Målet er at gøre faglærerne i stand til at udvikle AMU-kurser, som kan gøre håndværkere og mestre klar til bæredygtigt byggeri.

Materialer under klimalup

I murerfaget skal mestre og svende til at kigge mursten, mørtler, fliser og fliseklæb nærmere efter i sømmene. At gå dybere ned i miljøvaredeklarationer og kende mere til livscyklusanalyser bliver centralt for

de AMU-kurser, Geoffrey Madsen så småt er begyndt at stykke sammen i hovedet. Byggeriets aktører er simpelthen nødt til at tilegne sig mere viden om bl.a. materialernes klimaaftryk.

- Det siger sig selv, at det er nødt til at ske. Personligt synes jeg, det var på tide, og jeg er forbavset over, at man ikke har grebet ind noget før, siger Geoffrey Madsen.

Geoffrey Madsen forventer at lave én slags klimakurser henvendt til murersvende og en anden slags kurser til byggeledere og lignende. Han tror, der kan være en gevinst i at være firstmover.

- Indtil det er noget, alle gør, så kan man høste en gevinst i at være de første til at fremlægge et forslag om et bæredygtigt hus i et tilbud til Hr. og Fru Hansen, foreslår Geoffrey Madsen.

Ny CO₂-besparende fliseklæber er god at arbejde med

Murere ansat i Alfix og på byggepladser var med til at teste den nye og CO₂-reducerede fliseklæber ProFix Plus.

Fliseklæbere fra den danske byggematerialeproducent Alfix kommer i hænderne på murere og bliver testet både internt i virksomheden og på byggepladser, inden de bliver frigivet i handlen. Det gælder også Alfix' nye CO₂-slankede og svanemærkede fliseklæber ProFix Plus.

- Hver gang, vi udvikler et nyt produkt, går vi igennem nogle testfaser. Vi har tre murere, som også er bygningskonstruktører, som både kan være tekniske rådgivere og samtidig have den fingerspidsfølelse, man har som professionel håndværker, som laboranter til en vis grad kan overse. Vi kører typisk en blindtest ligesom ved vinsmagning, så murerne ikke ved, hvilken fliseklæber, de har fat i, forklarer udviklingschef i Alfix, Frank Pingel. Når den interne test er overstået, bliver produktet testet på rigtige byggepladser.

Murere siger god for den

Og murerne begge steder har sagt god for den nye fliseklæber. Den har en lidt længere åbentid, som gør den en anelse nemmere at arbejde med end den traditionelle fliseklæber ProFix. Derudover har den de samme tekniske egenskaber i forhold til fx styrke og afbinding. Og sidst, men ikke mindst støver den mindre.

Stigende efterspørgsel

Ideen til at lave en mere CO₂-venlig fliseklæber har ligget på lager hos

Det er oplagt at indføre den mere CO₂-venlige fliseklæber ved såvel træning som konkurrencer i forbindelse med skills, siger Alfix' direktør Anders Bertelsen Toft. På billedet er det Matilde Rosendal Kølbæk under DM i Skills 2022.

Murere fra byggepladser har vendt tomten i vejret for den CO₂-reducerede fliseklæber, oplyser Alfix.

Alfix i måske et årti. Processen med at udvikle klæberen blev sat i gang for cirka et år siden. Tiden var moden til det. Efterspørgslen på bæredygtige løsninger var kraftigt stigende. Råvareleverandørerne var klar. Og i Alfix havde man bl.a. noteret sig, at Københavns Kommune havde besluttet, at alt fremtidigt større byggeri skulle være enten svanemærket eller DGNB-certificeret.

CO₂ kom fra råvarerne

Alfix fik undersøgt CO₂-forbruget for hele processen med at lave en fliseklæber. Virksomheden kom frem til, at den altovervejende del af CO₂-udledningen stammede fra råvarerne.

- På vores egen fabrik har vi bionaturgas og vindstrøm som energiforsyning. Men det flytter ganske lidt i CO₂-regnskabet. 95 procent af CO₂-aftrykket kommer fra leverandørernes produktion af råvarerne, oplyser Frank Pingel.

Men hvilke råvarer stod for CO₂-udledningen? I fliseklæbere indgår der 2/3 sand. Det har meget beskeden indvirkning på atmosfæren. Derudover indeholder en fliseklæber cement, kunststof (polymerer) og fyldstoffer.

Cementen udleder mest CO₂. Derfor har Alfix forsøgt at påvirke cementproducenter til at begrænse deres CO₂-forbrug. For ikke længe siden kunne Aalborg Portland så tilbyde en ny, CO₂-reduceret cement - Futurecem - som udleder 30 procent mindre CO₂ end den traditionelle.

Nye råvarer

Hvad polymererne angår, har Alfix hidtil brugt et helt traditionelt syntetisk fremstillet stof baseret på olie. Men ved at gå over til et produkt, som bliver fremstillet med biobaseret eddikesyre fra træindustrien, som bliver omsat til polymerer, har man kunnet fjerne 30 procent af polymerernes CO₂-emission.

Til sidst er der fyldstofferne, som førhen blev lavet af knust genbrugsglas. Men processen er CO₂-tung, og derfor har man erstattet det glasbaserede fyldstof med et vulkansk materiale, som findes i store mængder mellem Köln og Frankfurt.

- Det var en forholdsvis stor udfordring at lave den nye fliseklæber uden at forringe dens egenskaber. Futurecem indeholder mindre Portlandcement. Det går lidt ud over styrke og afbinding. Men vi har

løst problemet på den måde, vi har sammensat fliseklæberen på med additiverne, forklarer Frank Pingel.

Vi vil inspirere

Yderligere reduktioner er på vej i andre fliseklæbere, men også vådrumsmembraner og andet.

- Vi vil gerne inspirere andre i nordisk byggeri til at gå samme vej - og presse dem lidt. Vores indsats må da også gerne ses som en hilsen til hele betonindustrien - kan de ikke også lave CO₂-reducerede produkter med Futurecem, siger Frank Pingel.

Oplagt til skills

Som hovedsponsor for flisemurerfaget ved skills-konkurrencerne har Alfix en mulighed for at lade deltagerne arbejde med den nye CO₂-reducerede klæber.

- Det er helt oplagt, at de unge flisemurere fremadrettet anvender ProFix Plus til såvel træning som de forskellige konkurrencer, siger Alfix' direktør Anders Bertelsen Toft. Han har også et håb om, at mureruddannelsen vil tage den nye fliseklæber til sig.

- Alfix er i hvert fald klar til at tage dialogen med skolerne om netop dette, oplyser Anders Bertelsen Toft.

Malene T. Hansen
murer trappe
til broen. Foto:
Claus Fisker.

Murerlærningen
Malene T. Hansen
var med i kampen
om at blive Verdens
vildeste Brobygger

Malene kan nu kalde sig brobygger

Til daglig er Malene T. Hansen murerlærling med læreplads hos Bo Michelsen og med erhvervs-skolegang i Aabenraa. Men den 10. juni var hun brobygger på Hold Buebro i konkurrencen Verdens vildeste Brobyggere, som foregik i Fredericia. Hun og teamet vandt ikke konkurrencen, det

De tunge buer
var vanskelige at
få rejst for Hold
Buebro. Foto:
Claus Fisker.

gjorde Hold Gitterbro, men Malene T. Hansen er glad for at have været med.

- Det har været fedt. En oplevelse. Det har været sjovt at prøve noget andet, fortæller hun.

Holdet samarbejdede på tværs af håndværk for at bygge

broen, som de ikke nåede helt i mål med:

- Buerne kom op at stå, men vi nåede ikke at blive helt færdige. Vi havde problemer med at få buerne op. De var tunge - havde vi haft en time mere, havde broen stået helt færdig, fortæller Malene T. Hansen.

Som visitkort fra murerfaget og kolorit på broen murede Malene T. Hansen trapper på broen i hver ende.

De tre brobyggerhold har været i Fredericia over flere omgange for at forberede sig til selve konkurrencedagen, hvor alle elementer til broen skulle samles.

Formålet med Verdens vildeste Brobyggere er at skabe opmærksomhed om erhvervsuddannelserne.

Vinderbro efter mørtets frembrud af Hold Gitterbro.
Foto: Claus Fisker.

